

Mottagare
Regionstyrelsen

Brottsförebyggande arbete – lägesbild 2023

Förslag till beslut

- Informationen tas emot.

Sammanfattning

I och med den nya lagstiftningen Lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete, så är kommunen från och med den 1 juli 2023 skyldig att skapa lägesbilder med tillhörande åtgärdsplaner. En åtgärdsplan ska, enligt den nya lagen, kunna presenteras den 1 juli 2024. För att uppnå detta har en aktuell lägesbild tagits fram som sedan ska ligga till grund för denna åtgärdsplan. Lägesbilden bygger i huvudsak på en kartläggning av anmälda brott i kommunen under 2022, jämförelser av anmälda brott i förhållande till jämförbar kommun (Norrälje kommun) och riket i stort, statistik från våra förvaltningar samt den information som delats inom ramen för Operativt samverkansforum (OSF) under samma år.

Utifrån insamlat material har relevanta områden identifierats och sammanställts i en lägesbild för Region Gotland. Den framtagna lägesbilden fokuserar enbart på områden där Gotland ligger jämförelsevis högt i statistiken eller där antalet anmälda brott visar en tydlig negativ trend. De områden som lyfts fram är narkotikabrott, bedrägeribrott och brott mot person. Det är i sammanhanget viktigt att tillägga att Gotland ligger lägre än riket i totalt antal anmälda brott under 2022. Det bör även framhållas att Gotland i huvudsak ligger lägre, i vissa fall betydligt lägre, än riket (anmälda brott/100 000 invånare) när det gäller allvarligare brottslighet, som bland annat grova våldsbrott, rån och misshandel. I den senaste nationella trygghetsundersökningen framgår också att gotlänningarna själva rapporterar lägre oro och lägre utsatthet för brott än i riket i stort. Aktuell lägesbild för det brottsförebyggande och trygghetsskapande området kommer att ligga till grund för fortsatt arbete, två aktuella sådana är framtagandet av en åtgärdsplan och en ny samverkansöverenskommelse med Polisen på Gotland.

Ärendebeskrivning

Bakgrund

Region Gotland har många verksamheter som på olika sätt berör det brottsförebyggande arbetet och där varje verksamhet tar fram planer och

lägesbilder kopplat till sitt grunduppdrag. Inom ramen för Operativt samverkansforum (OSF) har det även gjorts ett visst arbete med att ta fram lägesbild för samverkan tillsammans med polisen, utifrån den gemensamma samverkansöverenskommelsen. Det har dock saknats ett mer strukturerat arbete att, utifrån ett brottsförebyggande perspektiv, samla in och sammanställa en övergripande lägesbild för Region Gotland som organisation.

I och med den nya lagstiftningen Lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete, är kommunen från och med den 1 juli 2023 skyldig att skapa lägesbilder med tillhörande åtgärdsplaner. Kopplat till den nya samverkansstrukturen för brottsförebyggande arbete på Gotland, som lades fram till regionfullmäktige den 19 juni 2023 (RS 2023/458), finns också en arbetsprocess för att ta fram lägesbild och åtgärdsplan. Detta arbete kommer att påbörjas enligt plan 2024 för att sedan kunna ha en åtgärdsplan på plats i slutet på året. Enligt den nya lagen ska en åtgärdsplan kunna presenteras redan den 1 juli 2024. För att uppnå detta har därför ett arbete behövts göras parallellt med uppbyggnaden av den nya strukturen, för att ta fram en aktuell lägesbild som sedan ska ligga till grund för denna åtgärdsplan.

Framtagande av lägesbild

Arbetet med aktuell lägesbild påbörjades i början av 2023, som ett led i arbetet med ny samverkansöverenskommelse med Polisen Gotland, men också med vetskap om kraven i det kommande lagförslaget. Lägesbilden bygger i huvudsak på en kartläggning av anmälda brott i kommunen under 2022, jämförelser av anmälda brott i förhållande till jämförbar kommun (Norrtälje kommun) och riket i stort, statistik från våra förvaltningar samt den information som delats inom ramen för OSF under samma år. Utifrån insamlat material har relevanta områden identifierats och sammanställts i en lägesbild för Region Gotland. Lägesbilden gör inte anspråk på att vara heltäckande, men den är ett första steg till att skapa en strukturerad bild över de utmaningar som Gotland har att hantera inom området.

Lägesbild

Positiva trender

Gotland ligger lägre än riket i totalt antal anmälda brott under 2022. Det bör även framhållas att Gotland i huvudsak ligger lägre, i vissa fall betydligt lägre, än riket (anmälda brott/100 000 invånare) när det gäller allvarligare brottslighet, som bland annat grova våldsbrott, rån och misshandel. Av den senaste nationella trygghetsundersökningen framgår att den självrapporterade utsattheten för brott som misshandel, hot, sexualbrott och rån är lägre på Gotland än i riket. Det gäller även självrapporterad utsatthet för andra brott, såsom till exempel nätkränkningar och trakasserier, bostadsinbrott och bilstölder samt kort- och kreditkortsbedrägerier. Det framgår också att Gotland upplevs som en relativt trygg plats, där gotlänningarna bland annat känner sig mindre otrygga vid sena utevistelser i det egna bostadsområdet, färre oroar sig för att utsättas för till exempel misshandel, rån och våldtäkt eller andra sexuella

övergrepp. Det är också färre på Gotland än i riket som uppger att de i stor utsträckning känner oro för brottsligheten i samhället.

Utmaningar

Det är viktigt att i sammanhanget tillägga att den framtagna lägesbilden enbart fokuserar på områden där Gotland ligger jämförelsevis högt i statistiken eller där antalet anmälda brott visar en tydlig negativ trend. De områden som lyfts fram är narkotikabrott, bedrägeribrott och brott mot person.

Narkotikabrott

Vad gäller narkotikabrott är det innehav och eget bruk av narkotika som sticker ut i statistiken under 2022, där Gotland har fler anmälda brott än både riket och jämförelsekommun. Narkotikabrott klassas som ett så kallat *initiativbrott*, det vill säga att ju mer resurser som läggs på att upptäcka denna typ av brott desto fler anmälningar kommer att göras. Det höga antalet anmälda narkotikabrott på Gotland behöver därför tolkas med viss försiktighet. Polisen på Gotland har under en längre tid haft stort fokus på just narkotikabrott, vilket sannolikt är en förklaring till antalet anmälningar. I andra verksamheter som möter ungdomar uttrycks också oro för ökande narkotikabruk. Samtidigt visar statistik från Region Gotlands egna verksamheter ingen sådan uppgång, tvärtom har antalet besök på öppenvårdsmottagningen MiniMaria sjunkit. Enligt den nya droganeundersökningen från CAN (Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning) har narkotikabruket bland unga i årskurs 9 på Gotland minskat sedan föregående mätning. Även om det höga antalet narkotikabrott således inte nödvändigtvis visar på ett ökat narkotikabruk, eller att narkotika brukas i större utsträckning på Gotland än i övriga riket, så är en slutsats att det finns ett mörkertal vad gäller narkotikaanvändningen på Gotland och att bruket är mer utbrett än vad som framgår av statistiken över anmälda brott.

Bedrägeribrott

Antalet bedrägerier som anmäls på Gotland är generellt lägre än i landet i stort. Det finns dock några typer av bedrägerier som utmärker sig genom att de ökat kraftigt på kort tid; kort- och annonsbedrägerier samt bidragsbrott riktade mot Försäkringskassan. Om det senare beror på att Försäkringskassan som myndighet är mer utsatt för bidragsbrott, att Försäkringskassan förstärkt sitt arbete för att utreda dessa brott och därför upptäcker fler brott eller att andra myndigheter helt enkelt inte arbetar aktivt mot bidragsbrott och därför inte heller upptäcker dem, framgår inte. Då vi nationellt ser att välfärdsbrottslighet omsätter mångfalt större belopp än narkotikahandeln är det inte osannolikt att bidragsbrott riktade mot Region Gotland är mer omfattande än vad som framgår av antalet anmälda brott.

Brott mot person

Brott mot person är en brottskategori som innehåller flera olika brottskoder och också innefattar flera olika typer av våld, såsom misshandel, ofredande, olaga hot, sexualbrott och grov kvinnofridskränkning. Sett till totalt anmälda brott i denna brottskategori så ligger Gotland lägre i statistiken, men det finns

vissa specifika brottskoder som skiljer sig. Tittar vi till exempel på antalet anmälda brott i form av grov kvinnofridskränkning ligger antalet anmälningar på Gotland högre än både riket och jämförelsekommun. På grund av förändringar i hur kvinnofridsärenden registeraras i rättsväsendet så ska statistiken, åtminstone den nationella statistiken, tolkas med försiktighet. Med det sagt så har antalet kvinnofridsärenden minskat nationellt medan de på Gotland över tid fortsätter att ligga på en relativt jämn nivå. Det finns även andra brottskoder inom denna kategori, såsom olaga hot mot kvinnor över 18 år och överträdelse av kontaktförbud där den gotländska statistiken stärker bilden av kvinnors utsatthet för våld av en man som de har en nära relation med.

Fortsatt arbete

Aktuell lägesbild för det brottsförebyggande och trygghetsskapande området kan komma att användas på flera olika sätt. Nedan beskrivs två kommande arbeten som är särskilt aktuella, men lägesbilden kan även komma att fylla en funktion i andra sammanhang.

Åtgärdsplan/ aktivitetsplan

Nästa steg i processen är att utifrån aktuell lägesbild ta ställning till vilka åtgärder som bedöms vara lämpliga för att komma tillrätta med identifierade brottsproblem. Då det kan finnas flera olika förklaringar till ett brottsproblem behöver åtgärdsplanen föregås av orsaksanalyser för varje enskilt problem, för att också kunna inrikta åtgärderna på den eller de mest troliga orsakerna till problemet. Åtgärdsplanen planeras preliminärt att läggas fram för regionstyrelsen i maj 2024.

Ny samverkansöverenskommelse

Lägesbilden kommer också att ligga till grund för en ny samverkansöverenskommelse med Polisområde Gotland, som därmed ersätter tidigare överenskommelse. Genom att jämföra Region Gotlands lägesbild med de utmaningar som polisen identifierat i sin verksamhet, så tas en ny gemensam problembild fram som beskriver problemområden som bedöms särskilt viktiga för samverkan mellan dessa två organisationer. Utan att föregå beslut framgår redan nu att det finns två områden som förekommer i såväl Region Gotlands som Polisområde Gotlands lägesbilder – narkotika och mäns våld mot kvinnor.

Beslutsunderlag

Lägesbild 2023

Regionstyrelseförvaltningen

Stefan Hollmark
Regiondirektör

Stefan Persson
Regional utvecklingsdirektör